

Colloquium 1(41)/2021
ISSN 2081-3813, e-ISSN 2658-0365
CC BY-NC-ND.4.0
DOI: <http://doi.org/10.34813/03coll2021>

CHIŃSKA WIZJA GLOBALIZACJI

Chinese vision of globalization

Tomasz Dranicki

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

e-mail: tomasz.dranicki@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6459-7967

Streszczenie

Przez wiele lat w badaniach nad stosunkami międzynarodowymi dominującą rolę odgrywała szeroko rozumiana myśl zachodnia, skupiona wokół amerykańskich i europejskich ośrodków naukowych. Obecnie, wraz z rosnącym znaczeniem Chińskiej Republiki Ludowej na arenie międzynarodowej, wiele koncepcji i teorii jest redefiniowanych w duchu myśli chińskiej. Stanowi to potencjalną alternatywę dla wartości reprezentowanych przez szeroko rozumiany Zachód. Jednym z pojęć poddanych redefinicji jest globalizacja, która zdaniem Chińczyków przestała przynosić korzyści światu, preferując najbogatsze i najbardziej rozwinięte państwa, ze Stanami Zjednoczonymi na czele.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie chińskiej wizji globalizacji jako odmiennej względem globalizacji rozpatrywanej w ujęciu zachodnim. Szczegółnej analizie zostanie poddane przemówienie przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinpinga wygłoszone podczas Światowego Forum Ekonomicznego w 2017 roku, w którym zawarte zostały kluczowe założenia „nowej” globalizacji, a także chińska w niej rola. Ponadto przeanalizowane zostaną chińskie przedsięwzięcia mające na celu rozwój i współpracę międzynarodową w duchu wzajemnych korzyści, na czele z projektem Jednego pasa i jednej drogi. W zarysie zostanie także przedstawione dążenie Chin do zmiany obecnie panującego ładu międzynarodowego i stworzenia wielobiegunowego świata, w którym byłyby one jednym z ośrodków decyzyjnych.

Słowa kluczowe: globalizacja, Chiny, Inicjatywa Pasa i Szlaku, wielobiegunowość, ład międzynarodowy.

Abstract

For many years, Western thought, centered around American and European research centers, played a dominant role in the study of international relations. Today, with the growing importance of the People's Republic of China internationally, many concepts and theories are redefined in the spirit of Chinese thought. This is a potential alternative to the values represented by the broadly understood West. One of the concepts redefined is globalization, which according to the Chinese ceased to benefit the world, preferring the richest and most developed countries with the United States at the forefront.

The purpose of this article is to present the Chinese vision of globalization as different from the globalization in Western terms. Particular analysis will be given to the speech of the President of the

People's Republic of China, Xi Jinping, delivered at the World Economic Forum in 2017, which contained the key assumptions of the "new" globalization, as well as China's role in it. In addition, Chinese enterprises will be examined to develop and cooperate internationally in a spirit of mutual benefit, including the Belt and Road Initiative. Article will also outline China's desire to change the current international order and create a multipolar world in which they would be one of the decision-making centers.

Keywords: globalization, China, Belt and Road Initiative, multipolarity, international order.

Wprowadzenie

Globalne przemiany cywilizacyjne u progu drugiej dekady XXI w. nie zwalniają tempa. Nie ma dnia, w którym wydarzenie na jednym krańcu świata nie oddziaływałoby w jakiś sposób na pozostałe rejony. Globalizacja postępuje, ale też ewoluuje. Po kilkunastu latach niekwestionowanej dominacji szeroko pojmowanego Zachodu zyskują na znaczeniu nowe podmioty międzynarodowe, niejednokrotnie aspirujące do dehegemonizacji obecnego systemu. Zaczynają się pojawiać nowe ideologie, a wraz z nimi redefiniowane są stare pojęcia.

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie redefinicji jednego z takich pojęć – globalizacji – w zgodzie z myślą polityczną jednego z potencjalnych nowych hegemónów XXI w. – Chińskiej Republiki Ludowej. Mając na uwadze jak najpełniejszą realizację założonego celu, analizie poddane zostaną przemówienia przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga, ze szczególnym uwzględnieniem wystąpienia podczas Światowego Forum Ekonomicznego w 2017 r. (Xi, 2017a), w którym zaprezentowane zostały kluczowe założenia „nowej” globalizacji, a także chińska w niej rola. Ponadto przeanalizowane zostaną chińskie działania nakierowane na rozwój i współpracę międzynarodową w duchu wzajemnych korzyści (*win-win*), na czele z Inicjatywą pasa i szlaku (*Belt and Road Initiative*, BRI)¹. Zarysowane zostanie również dążenie Chin² do zmiany obecnie istniejącego ładu międzynarodowego i stworzenia wielobiegunowego świata, w którym byłyby one jednym z ośrodków decyzyjnych.

Artykuł skupia się przede wszystkim na ideologicznych przesłankach opisywanych projektów, ich celach oraz założeniach. Aspekt ekonomiczny, zwłaszcza w przypadku analizy projektu BRI został celowo nakreślony w ograniczonym zakresie, aby przedstawić i uwypuklić ideologiczny wymiar inicjatywy.

---

¹ Inne stosowane nazwy to projekt Jeden pas i jedna droga (One Belt, One Road) lub Nowy jedwabny szlak.

² Nazwa „Chiny” odnosi się w tym przypadku do Chińskiej Republiki Ludowej i stosowana będzie zamiennie ze skrótem ChRL.

Globalizacja i westernizacja

Prowadząc jakąkolwiek analizę, należy w pierwszej kolejności usystematyzować kwestię definicyjną: co rozumie się poprzez globalizację. W dominujących europejskich i amerykańskich ośrodkach naukowych pojęcie to, mimo swojego rozpowszechnienia i popularności, posiada wiele niejednokrotnie odmiennych definicji, odnoszących się w swych założeniach do aspektów ekonomicznych, handlowych, kulturowych, społecznych, politycznych czy międzynarodowych. Wiele z nich jest również wyraźnie nacechowane ideologicznie.

Samo pojęcie globalizacji upowszechniło się pod koniec lat 90. XX w. i związane jest z zakończeniem zimnej wojny. Jego powstanie należy jednakże datować na 1930 r. (Słownik Merriam-Webster), chociaż w polskiej literaturze pojawiają się także daty późniejsze, zaś faktyczne procesy określane dziś tym mianem miały miejsce dużo wcześniej. Zdaniem Immanuela Wallersteina oraz zwolenników głoszonej przez niego teorii systemów-światów, faktyczna geneza globalizacji sięga początków gospodarki kapitalistycznej w Europie, a więc ok. XVI w. (Wallerstein, 2007, s. 10).

Na potrzeby niniejszej pracy przyjęto najbardziej neutralną aksjologicznie i najpełniejszą definicję globalizacji, którą proponuje Edward Haliżak, rozumianą jako „wielowymiarowy proces zmiany warunków życia ludzi, grup społecznych i społeczeństw w skali całego świata (globu), zmiany która obejmuje sferę świadomości i wzorce zachowań, reguły funkcjonowania wszelkich instytucji społecznych, w tym państwa, i stosunki między nimi. Definicja ta mogłaby implikować, że mamy do czynienia z procesem globalizacji jako jedynym i niepowtarzalnym zjawiskiem o jednoznacznie określonych cechach. W rzeczywistości tak nie jest, gdyż mamy do czynienia z wieloma procesami globalizacyjnymi w różnych dziedzinach życia, które są nieporównywalne, np. globalizacja zagrożeń ekologicznych, upowszechnianie się wzorów zachowań kulturowych w skali globalnej, globalizacja w sferze finansów, produkcji i handlu” (Haliżak, Kuźniar, 2006, s. 298). Wobec niewątpliwie pozytywnych cech przytoczonej definicji należy przy tym wyraźnie zaznaczyć, że jest to przedstawienie pojęcia w ujęciu myśli zachodniej.

Kolejną kwestią, nad którą należy się pochylić przed przystąpieniem do dalszych rozważań, jest zjawisko westernizacji oraz jej wzajemny stosunek względem globalizacji. Westernizację najprościej można scharakteryzować jako przyjmowanie przez państwa przynależące do cywilizacji niezachodnich wartości charakterystycznych dla cywilizacji zachodniej, do których Samuel Huntington zalicza przede wszystkim: dziedzictwo starożytności klasycznej, katolicyzm i protestantyzm, języki europejskie, rozdział władzy duchowej i doczesnej, rządy prawa, pluralizm społeczny, gremia przedstawicielskie oraz indywidualizm (Huntington, 2018, ss. 103–107). Co istotne i na co również zwraca uwagę Huntington, to specyficzne połączenie wszystkich wy-

mienionych wartości doprowadziło do samodzielnej modernizacji Zachodu, stanowiąc jednocześnie o jego wyjątkowości.

Odwołując się do wcześniejszych rozważań dotyczących globalizacji, która *de facto* narodziła się w zachodnim kręgu cywilizacyjnym, można zaobserwować konkretne jej zależności względem westernizacji. Jak pisał Zbigniew Rykiel, powołując się na Colina Flinta i Petera Taylora, świat w dobie globalizacji charakteryzuje się w dużej mierze: istnieniem światowego rynku finansowego, kombinacją technik komputerowych i telekomunikacyjnych wspartych powiązaniem satelitarnymi, integracją systemów produkcji, umożliwiającą korzystanie z kapitału i siły roboczej na całym świecie, konsumpcją produktów globalnych, prowadzącą do homogenizacji kultury (najczęściej na wzór zachodni), neoliberalizmem w sferze politycznej, wzrostem znaczenia ekologii i zrównoważonego rozwoju w opinii publicznej, „zanikaniem” granic w wielu aspektach życia i relacji na linii państwo – naród oraz powstawaniem ponadnarodowego społeczeństwa światowego (Rykiel, 2006, s. 220).

Z powyższych przesłanek wyraźnie wynika, że dotychczasowa dominacja ekonomiczna państw zachodnich znalazła przełożenie na analogiczną dominację w pozostałych sferach, zmierzając w stronę homogenicznej cywilizacji uniwersalnej (w domyśle: zachodniej). Wyróżniane do tej pory przez Huntingtona modele reakcji na przyjmowanie wartości zachodnich (odrzuć, kemalizm³ i reformizm⁴) w dobie globalizacji zdają się zlewać w jeden nurt milczącej akceptacji, od którego odstępstwa spotykają się z izolacją (na przykład Korea Północna, Iran) bądź mniej lub bardziej zawołowanym potępianiem (na przykład Rosja, Chiny).

Współczesna globalizacja okcydentalna jest również silnie skorelowana z wartościami neoliberalnej demokracji, jednoznacznie powiązanymi ze światem cywilizacji zachodniej. Wartości te – abstrahując od ich poprawności, skuteczności i etyczności – w zdecydowany sposób umacniają rolę państw zachodnich względem reszty świata. Ponadto ideologia neoliberalizmu, przekładana na nieprzystosowane bądź zacofane realia świata niezachodniego, prowadzi niejednokrotnie do nadużyć powiązanych zarówno z działalnością podmiotów państwowych, jak i rynkowych podmiotów niepaństwowych. To z kolei prowadzi do wzrostu globalnych nierówności, na przykład pomiędzy państwami bogatej Północy i biednego Południa czy też pomiędzy państwami centrum (rdzenia) a semiperyferiami i peryferiami.

---

³ Kemalizmem określa się pełne podjęcie modernizacji i westernizacji przez państwo niezachodnie. Nazwa pochodzi od Mustafy Kemala Atatürka, który w latach 20. i 30. XX w. przeprowadził szereg reform przekształcających dawny rdzeń Imperium Osmańskiego w świeckie i nowoczesne państwo narodowe, (por. Huntington, 2018, ss. 109–111).

⁴ Reformizmem określa się przyjęcie wartości zachodnich w sferze technicznej lub kulturowej. Najczęściej jest to podjęcie modernizacji technologicznej przy jednoczesnym zachowaniu własnej tożsamości kulturowej, (por. Huntington, 2018, ss. 111–113).

Podsumowując, globalizacja w rozumieniu zachodniej myśli politycznej staje się niejako tożsama z westernizacją, rozprzestrzeniając i propagując wzorce, wartości i zachowania dominujące w świecie cywilizacji zachodniej. Założeniem i po części skutkiem takiego stanu rzeczy jest umacnianie istniejącej jednobiegunowości świata, w której głównym ośrodkiem decyzyjnym jest rozwinięty obszar euroatlantycki na czele ze Stanami Zjednoczonymi spełniającymi funkcje hegemonu.

Chińska wizja globalizacji

Dostrzegając stopniowe nieprzystawanie okcydentalnej wizji globalizacji do zmieniających się realiów międzynarodowych i wzrostu znaczenia podmiotów niezachodnich, Chiny zaczęły prezentować własne, oparte na chińskiej myśli polityczno-społecznej spojrzenie, stanowiące potencjalną alternatywę dla globalizacji zachodniej. Swego rodzaju tekstem programowym nowego ładu proponowanego przez Chińczyków można nazwać wystąpienie Xi Jinpinga na Światowym Forum Ekonomicznym w Davos w 2017 r. (Xi, 2017a). Początków chińskiej koncepcji globalizacji można jednakże upatrywać wcześniej, zaś jej geneza sięga tradycyjnego chińskiego postrzegania świata.

Henry Kissinger w swojej monografii „O Chinach” napisał, że aby zrozumieć sens działań Chińczyków, należy najpierw poznać ich punkt widzenia (Kissinger, 2017, s. 13). W przypadku analizy chińskiej wizji globalizacji i jej genezy szczególnie interesujące są dwie kwestie: postrzegania państwowości Chin przez samych Chińczyków oraz postrzegania przez nich relacji międzynarodowych.

Przy opisywaniu Chin, w języku mandaryńskim występują określenia *Zhōngguó*, co dosłownie oznacza Państwo Środka, oraz *tiānxià*, czyli „wszystko, co pod niebem” (świat). Konotacja tych określeń wyraźnie wskazuje na sinocentryzm w tradycyjnym postrzeganiu świata przez Chińczyków, co do pewnego stopnia znajduje także odzwierciedlenie w dzisiejszej myśli politycznej, a więc także podejściu do globalizacji. Co prawda, wyjątkowość, a wręcz uniwersalność Chin i ich kultury czy cywilizacji, nie jest współcześnie podkreślana tak jak dawniej, lecz sam fakt dążenia do reform instytucji i procesów przez Chiny i w duchu myśli chińskiej jest swego rodzaju realizacją tradycyjnej roli w dynamicznie zmieniającym się świecie. Przekładając to na chińską wizję globalizacji, można do pewnego stopnia uznać, że chęć zmiany paradygmatu jest również realizacją historycznych tendencji uniwersalistycznych.

Analizując nawet pobieżnie tradycyjne chińskie postrzeganie relacji międzynarodowych, również mamy do czynienia z podejściem sinocentrycznym, z jednym dominującym centrum, państwem-cywilizacją, wobec którego inne państwa są bytami podrzędnymi, trybutarnymi, wręcz barbarzyńcami. Takimi „barbarzyńcami” były zarówno koczownicze plemiona najeżdżające Chiny, jak też wysłannicy europejskich mocarstw przybyli na dwór cesarski pomiędzy XVII a XIX w. Takie podejście przeło-

żyło się także na postępującą izolację na globalnej arenie międzynarodowej w okresie Chin Cesarzkich, co z kolei poskutkowało daleko idącym zacofaniem względem rozwiniętych państw europejskich, doprowadzając w konsekwencji do okresu nazywanego „stuleciem hańby”⁵. Obecnie, w dobie globalizacji i dynamicznego rozwoju świata jako współzależnej całości, chińska polityka międzynarodowa uległa zmianie, odchodząc od skrajnego sinocentryzmu. W efekcie ciężko jest uznać cywilizację chińską za dominującą w świecie. Dostosowując się do nowych realiów, Chiny poszły drogą reformizmu – osiągając bardzo wysoki poziom modernizacji, nie przyjęły bezkrytycznie zagranicznych wzorców.

Analizując chińską wizję globalizacji, warto mieć na uwadze przywołane dwa przykłady, ponieważ pokazują one zdecydowanie odmienny od zachodniego system wartości, na którym nowy model w znacznej mierze się opiera. Chiny zaktualizowały swoje wartości o nowoczesny dorobek cywilizacyjny, jednakże jądro ich idei w wielu przypadkach pozostaje niezmienione. Wizja nowej globalizacji odpowiada w sposób oczywisty na potrzeby współczesnego świata, a Chiny odchodząc od tradycyjnego uniwersalizmu swojej cywilizacji, proponują jednocześnie swoją rolę przewodnią – tym razem jako pierwszego wśród równych. Zachodzi więc typowe dla dzisiejszych Chin zjawisko połączenia tradycji z nowoczesnością.

Współcześnie, pierwsze wspomnienie chińskiej koncepcji globalizacji pojawiło się w 1998 r., kiedy przywódca ChRL – Jiang Zemin – w jednej z rozmów z rosyjskim premierem Jewgienijem Primakowem przytoczył wizję procesu, który prowadząc do unifikacji świata, pozwala na zachowanie osobnych modeli rozwoju oraz zróżnicowanie kulturowe (Mierzejewski, 2013, s. 197). Moment ten jest o tyle znamieny, że okres rządów Jianga był nadal czasem stosunkowo silnego otwarcia się Chin na wartości zachodnie, zarówno w sferze międzynarodowej, politycznej, jak i ekonomicznej.

Warto również wspomnieć o tzw. Duchu Szanghajskim, czyli zaprezentowanej przez Jiang Zemina w 2001 r. idei przyświecającej powołaniu Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SzOW). Sednem tej idei są jedność i współpraca osiągnęte poprzez wzajemny szacunek i wzajemne zaufanie między państwami należącymi do różnych cywilizacji i posiadającymi różne tradycje kulturowe (Deklaracja w sprawie Ustanowienia Szanghajskiej Organizacji Współpracy, 2001, por. przypis do Xi, 2015, s. 348). Założenia te w różnej formie znalazły odzwierciedlenie w następnych wypowiedziach i oficjalnych wystąpieniach kolejnych chińskich przywódców.

⁵ Stulecie hańby – nazwa okresu od początku I wojny opiumowej (1839 r.) do powstania ChRL w (1949 r.) podczas którego Chiny stopniowo traciły swoją niezależność na rzecz kolonialnych mocarstw europejskich, Stanów Zjednoczonych oraz Japonii. Obecnie „stulecie hańby” traktowane jest jako punkt wyjścia do rozważań nad współczesnymi Chinami. W retoryce chińskich przywódców jest ono również zestawiane na zasadzie kontrastu z szeroko zakrojonymi projektami rozwoju Chin na 100-lecie założenia Komunistycznej Partii Chin (KPCh) oraz 100-lecie powstania ChRL.

Dalsza ewolucja spojrzenia na globalizację została przedstawiona w lipcu 2005 roku, podczas rządów Hu Jintao. Najpierw podczas wspólnego spotkania przywódców Chin, Indii, Brazylii, Afryki Południowej oraz Meksyku przewodniczący Hu opisał chińską wizję globalizacji, która była zdominowana przez problemy postępującej na świecie niesprawiedliwości i nierówności. Odpowiedzią na te wyzwania miały być, zdaniem Hu, reformy, innowacyjność gospodarki i rozwój nowych sił wytwórczych w państwach rozwijających się oraz kreowanie odpowiedniego środowiska do rozwoju poprzez otwarcie się na świat zewnętrzny i aktywny udział w rywalizacji, ale też kooperacji z innymi państwami.

Rozwinięciem tych koncepcji był opis bezpiecznego, stabilnego i pokojowego świata harmonijnego, przedstawiony przez Hu podczas spotkania Zgromadzenia Ogólnego ONZ kilka miesięcy później. Założenia chińskiej wizji globalizacji streszczały się w czterech punktach: (1) multilateralizmie będącym gwarantem bezpieczeństwa; jego założenia miały bazować na nieingerencji w sprawy wewnętrzne innych państw, zakazie samowolnego używania sił zbrojnych, wspólnym zwalczaniu terroryzmu oraz przeciwdziałaniu proliferacji broni nuklearnej, (2) wspólnym rozwoju niwelującym globalne nierówności, który opierałby się na promocji wspólnych rozwiązań w dziedzinie ochrony zdrowia, równych praw kobiet oraz globalnym rozwoju zmniejszającym nierówności, (3) „duchu tolerancji”, który polegać miał na promowaniu różnorodności, dążeniu do współpracy i unikaniu kontrowersji, eliminowaniu uprzedzeń, stereotypów i braku zaufania, promowaniu pokojowych rozwiązań oraz demokracji w relacjach międzynarodowych, (4) uznaniu fundamentalności zasad Karty Narodów Zjednoczonych oraz reformie ONZ, która miałaby zlikwidować nierówne traktowanie i dyskryminację państw (Mierzejewski, 2013, ss. 260–261). Warto przy tym zauważyć, że wszystkie przedstawione założenia znajdują swoje pokrycie w Pięciu Zasadach Pokojowego Współistnienia⁶, które od lat są dominującą koncepcją w chińskiej polityce zagranicznej.

Następca Hu na najwyższych stanowiskach państwowych ChRL – Xi Jinping – wprowadził chińskie rozważania dotyczące globalizacji na jeszcze wyższy poziom. Korzystając z rosnącej potęgi ekonomicznej, ale też politycznej Chin na arenie międzynarodowej, nowa chińska wizja globalizacji mogła zostać zaprezentowana jako realna alternatywa dla obowiązującego dotychczas ładu międzynarodowego, proponowanego przez państwa zachodnie.

Pierwszych wspomnień dotyczących nowej koncepcji można się doszukiwać w szeregu przemówień przewodniczącego Xi Jinpinga na przestrzeni lat 2013–2017. Większość wystąpień traktujących o świecie, gospodarce światowej czy relacjach

---

⁶ Pięć Zasad Pokojowego Współistnienia obejmuje: wzajemne poszanowanie suwerenności i integralności terytorialnej, wzajemna nieagresja, wzajemna nieingerencja w sprawy wewnętrzne innych państw, równość i wzajemne korzyści, i pokojowe współistnienie, (por. Xi, 2018b, s. 83).

międzynarodowych z tego okresu odnosiła się do tych samych kwestii: globalnego pokoju, zrównoważonego rozwoju, stabilności, współpracy i zaangażowania, modernizacji, wzajemnych korzyści, wzrostu i otwartości gospodarki światowej⁷. Poruszane były również aspekty pochwalające różnorodność i wielokulturowość⁸. Pojęcia zrównoważonego rozwoju oraz światowego pokoju zostały szerzej rozwinięte podczas tematycznych wystąpień na szczycie ONZ odpowiednio: na temat zrównoważonego rozwoju 26 września 2015 r. (Xi, 2018a, ss. 149–152) oraz w sprawie umacniania pokoju 28 września 2015 r. (Xi, 2018a, ss. 153–155).

Konkretna wypowiedź odnosząca się do globalizacji pada podczas przemówienia w Moskiewskim Państwowym Instytucie Stosunków Międzynarodowych w marcu 2013 r., gdzie wspomniany zostaje gospodarczy aspekt procesu. Wymieniony jest on wraz z innymi tendencjami przemian zachodzących w świecie: dążeniem do wielobiegunowości, umacnianiem różnorodności kulturalnej oraz powszechnym stosowaniem technologii informacyjnych. Zdaniem Xi Jinpinga czynniki te na niespotykaną wcześniej skalę mogą umożliwić dążenie do pokoju i rozwoju, zapewniając jednocześnie równość, poszanowanie suwerenności i pluralizm decyzyjny wszystkich państw (Xi, 2015, ss. 283–284). Innymi wypowiedziami w kontekście globalizacji gospodarczej, które warto wspomnieć, są przemówienia podczas debaty generalnej na 70. Sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z września 2015 r. (Xi, 2018a, ss. 209–214) oraz uroczystości otwarcia konferencji na szczycie B20 w Hangzhou we wrześniu 2016 r. (Xi, 2015, ss. 167–178).

Kulminacją idei było wystąpienie Xi Jinpinga podczas Światowego Forum Ekonomicznego w 2017 r. (Xi, 2017a), które jednocześnie można traktować jako tekst programowy chińskiej globalizacji. Przemówienie to jest bardzo zdecydowane, ale jednocześnie precyzyjne w swojej treści, przez znacząco różni się od innych przywoływanych wcześniej i dlatego też po uprzednim streszczeniu zostanie ono przeanalizowane dużo bardziej szczegółowo.

Po tradycyjnych dla tego rodzaju wystąpień powitaniach oraz zwrotach o charakterze kurtuazyjnym, bardzo szybko pojawia się charakterystyka sprzeczności współczesnego świata prowadząca do właściwej problematyki wypowiedzi. Z jednej strony ludzkość osiągnęła najwyższy w historii poziom rozwoju cywilizacyjnego na wszystkich polach związanych z bogactwem, nauką i techniką, z drugiej strony – konflikty regionalne i światowe wyzwania, takie jak terroryzm, uchodźcy, ubóstwo, bezrobocie

⁷ Na przykład podczas przemówienia w Moskiewskim Państwowym Instytucie Stosunków Międzynarodowych w marcu 2013 r. (por. Xi, 2015, ss. 281–288), podczas przemówienia na Piątej Konferencji na Szczycie Przywódców BRICS również w marcu 2013 r. (por. Xi, 2015, ss. 331–334) lub podczas przemówienia na dorocznej Konferencji Boao Forum dla Azji w kwietniu 2013 r. (por. Xi, 2015, ss. 335–340).

⁸ Na przykład podczas przemówienia w siedzibie UNESCO w marcu 2014 r. (por. Xi, 2015, s. 275).

i pogłębiająca się różnica w dochodach, przyczyniają się do zwiększenia globalnego poziomu niepewności.

Dostrzegając tę sprzeczność, wiele osób jest zaskoczonych i zastanawia się, co się dzieje ze światem, obarczając jednocześnie „winą” za całe „zło” i chaos globalizację ekonomiczną. Xi Jinping uznaje takie stanowisko za błędne i krzywdzące, ponieważ światowe problemy nie biorą się znikąd i mają swoje przyczyny – kryzys migracyjny jest wynikiem konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, a międzynarodowy kryzys finansowy kryzys był wynikiem niekontrolowanej pogoni za zyskiem i niewłaściwych regulacji systemu finansowego. Usunięcie tych przyczyn powinno być więc rozwiązaniem problemów – pokój w regionie zakończyłby kryzys migracyjny, a właściwa regulacja systemu finansowego zapobiegłaby przyszłym kryzysom.

Zdaniem przewodniczącego z perspektywy historycznej globalizacja ekonomiczna jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ jej konsekwencjami są postęp, rozwój i wyrównywanie szans. W tym rozumieniu ekonomia stanowi tylko jeden z elementów całego procesu. Równocześnie rosnąca w ostatnich latach rola ekonomii światowej przyczynia się do tego, że może ona pogrążyć globalizację jako całość zjawisk (być może już do tego doszło), a jej załamanie może doprowadzić do załamania całego dorobku procesu.

W ramach rozwiązania tego problemu Chiny proponują zmianę całego paradygmatu stosunków międzynarodowych i procesów globalizacyjnych (zwłaszcza w sferze ekonomii) w kierunku równości oraz zachowania odpowiedniej równowagi między równością a wydajnością. Jako przykład przewodniczący przedstawia Chiny z jednej strony jako beneficjenta obecnej formy globalizacji, pomimo znacznego wysiłku włożonego w utrzymanie swojej pozycji wśród państw dużo bardziej rozwiniętych i zaawansowanych, z drugiej zaś jako alternatywę dla obecnych procesów.

Meritum całego przemówienia jest nakreślenie przez Xi Jinpinga trzech krytycznych wyzwań dla współczesnego świata, pogłębiających jego problemy, a także czterech proponowanych rozwiązań, których wdrożenie w życie mogłoby zarówno rozwiązać obecne problemy, jak też zapobiegać następnym w przyszłości. Przedstawione wyzwania i rozwiązania odnoszą się głównie do sfery gospodarczej, mając na uwadze jej spowolnienie oraz pogłębiające się różnice między bogatą Północą i biednym Południem.

Według przewodniczącego Xi pierwszym wyzwaniem jest brak solidnych sił napędowych globalnego wzrostu, który utrudnia utrzymanie stałego wzrostu światowej gospodarki. W momencie wygłaszania przemówienia wzrost ten był najwolniejszy od siedmiu lat, natomiast wzrost światowego handlu był wolniejszy od globalnego wzrostu poziomu PKB. Krótkoterminowe bodźce polityczne są nieskuteczne, zaś fundamentalna reforma strukturalna dopiero zaczyna się rozwijać. Światowa gospodarka znajduje się obecnie w fazie przemian, w których dotychczasowe tradycyjne czynniki wzrostu są zastępowane przez inne, zupełnie nowe i wcześniej nieznanne. Nowe źródła

wzrostu jeszcze nie powstały, mimo pojawienia się nowych technologii, co prowadzi do nieuchwytności nowej ścieżki, którą mogłaby podążyć światowa gospodarka.

Kolejnym opisanym wyzwaniem jest nieodpowiedni sposób zarządzania gospodarką światową, który utrudnia proces jej zmian. Pomimo wzrastającej roli wschodzących rynków i państw rozwijających się, które odpowiadają łącznie za 80% wzrostu globalnego wzrostu gospodarczego, ich wpływ na globalny system zarządzania finansami pozostaje niewielki i nieproporcjonalny do ich nowej roli. Co więcej, również zasady handlu i inwestycji nie przystają do nowych realiów i nie nadążają za zmianami w światowych łańcuchach przemysłowych, generując następne poważne problemy, których nie sposób rozwiązać bez zintegrowanego i realnego udziału państw o rosnącej sile ekonomicznej. Zdaniem Chin, dopóki istniejące mechanizmy zarządzania globalną gospodarką nie ulegną większemu otwarciu na nowe, wzrastające podmioty, światowy rynek nie ustabilizuje się i będą nim wstrząsały kolejne kryzysy ekonomiczne.

Ostatnim globalnym problemem przytoczonym przez przewodniczącego Xi jest wzrost nierówności w globalnym rozwoju, który utrudnia realizację oczekiwań ludzi co do lepszego życia, wynikając z tzw. czwartej rewolucji przemysłowej. Nierówności te prowadzą do kolejnych problemów, pogłębiając ubóstwo i głód czy pogarszając sytuację ekologiczną. Zdaniem Chin stanowi to obecnie największe wyzwanie, przed którym stoi świat, przyczyniając się po części do zawirowań społecznych w różnych państwach i na różnych kontynentach.

Odpowiedzią na wspomniane wyzwania powinny być rozwiązania traktujące problemy bardzo przekrojowo i odnoszące się do rozmaitych dziedzin, z których pierwszym jest opracowanie dynamicznego i bazującego na innowacjach modelu wzrostu. Zgodnie z niektórymi wcześniejszymi założeniami i ustaleniami, należy wznieść się ponad dotychczasowe spory i w duchu reform strukturalnych stworzyć taką filozofię rozwoju, w której uwzględnia się zarówno aspekty ekologiczne (zmiany klimatu), społeczne (bezrobocie, starzenie się społeczeństw), jak też technologiczne (automatyzacja, informatyzacja). Jedynie harmonijne zaadaptowanie powyższych będzie w stanie przywrócić społeczeństwom nadzieję na lepsze i bezpieczniejsze życie.

Kolejnym rozwiązaniem jest zmierzanie w kierunku skoordynowanego wspólnego podejścia, by opracować model otwartej i korzystnej dla wszystkich współpracy. Odnosząc się z szacunkiem do praw wszystkich państw do rozwoju, trzeba promować przede wszystkim wartości i interesy, które są wspólne, odrzucając zero-jedynkowy model rywalizacji, oparty na zysku jednej i stracie drugiej strony. Chiny postulują maksymalne otwarcie światowej gospodarki, promocję inwestycji, rozwój i liberalizację wolnego handlu, przy jednoczesnym zdecydowanym odrzuceniu wszelkich form protekcjonizmu. Zgodnie z tymi założeniami oddala się groźba wojen handlowych, gdyż potencjalny tego rodzaju nie wyłoni zwycięzcy.

Trzeci postulat odnosi się do konieczności opracowania modelu uczciwego i sprawiedliwego zarządzania, zgodnie z obecnie panującymi trendami. Współcześnie

ze względu na wielkość, zaawansowanie technologiczne, rozwój czy zamożność pogłębia się asymetria pomiędzy różnymi stronami stosunków międzynarodowych. W związku z tym wzrasta apel społeczności międzynarodowej o reformę światowego systemu zarządzania gospodarczego celem zwiększenia jego sprawiedliwości oraz zrównania głosu tak słabszych, jak i silniejszych graczy międzynarodowych. Chiny postulują wprowadzenie takich reform, które pozwolą zwiększyć poziom wielobiegowości i multilateralizmu, oddając głos słabszym, zachowując jednakże nienaruszalne zasady odnoszące się do ogólnoświatowego dobra, jak na przykład porozumienia paryskie w sprawie ochrony środowiska.

Czwarte i zarazem ostatnie proponowane rozwiązanie jest zbieżne z wieloma chińskimi działaniami prowadzonymi w zakresie organizacji BRI. Odnosi się ono do opracowania zrównoważonego, sprawiedliwego i inkluzywnego modelu rozwoju, który zapewni wszystkim ludziom równy dostęp do możliwości i korzyści płynących z rozwoju⁹. Zgodnie z tymi założeniami powinny zostać wprowadzone, a następnie przestrzegane, wzorce promujące kulturę oszczędności, przedsiębiorczości i poszanowania pracy innych. Priorytetem powinno być zajęcie się problemami ubóstwa, bezrobocia, rosnącymi różnicami w dochodach oraz obawami ludzi znajdujących się w niekorzystnej sytuacji celem promowana równości społecznej i sprawiedliwości. Należy przy tym pamiętać o tym, jak istotne jest, aby przy jednoczesnym postępie gospodarczym i społecznym chronić środowisko, osiągając harmonię między człowiekiem a przyrodą oraz między człowiekiem a społeczeństwem, zgodnie z propozycjami zawartymi m.in. w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, zawierającej cele zrównoważonego rozwoju.

Podsumowaniem całej przemowy jest streszczenie chińskiej historii z naciskiem na dynamiczny wzrost gospodarczy państwa w ostatnich latach, co może i powinno stanowić wzór dla innych, ale przede wszystkim szansę dla świata. Dalej przewodniczący Xi zapewnia także o gotowości Chin do współpracy, przedstawiając również cele chińskiej ekonomii i gospodarki na okres najbliższych lat¹⁰, zakładające kolejne sukcesy oraz dalszy dynamiczny wzrost i rozwój. Całość kończy stwierdzenie, że

---

⁹ Koncepcja ta jest często przywoływana przez Chiny i określa się ją mianem *win-win*. Stanowi ona jedno z podstawowych założeń idei projektu BRI i stawiana jest w zdecydowanej opozycji do występującego w myśli zachodniej zero-jedynkowego postrzegania zasad i konkurencji panujących na arenie międzynarodowej.

¹⁰ Cele te zawierają się w trzech głównych założeniach: 1) utworzeniu umiarkowanie zasobnego społeczeństwa pod każdym względem do 2021 r. (100-lecie utworzenia KPCh); 2) zbudowaniu nowoczesnego i wszechstronnie rozwiniętego państwa chińskiego do 2049 r. (100-lecie powstania ChRL) oraz 3) realizacji Chińskiego Marzenia, czyli doprowadzenia do wielkiego odrodzenia narodu i państwa oraz spełnienia jego najważniejszych dążeń i aspiracji do życia w pokoju, bezpieczeństwie i dobrobycie (por. Xi, 2018a, s. 6). Całość założeń została szeroko przedstawiona i omówiona w Referacie Sprawozdawczym XVIII KC KPCh wygłoszonym przez Xi Jinpinga na XIX Krajowym Zjeździe KPCh.

ludzkość nie powinna uciekać od narastających problemów, lecz stanąć ramię w ramię w celu ich rozwiązania (Xi, 2017b).

Przykładem realizacji działań postulowanych przez Xi są rosnąca chińska aktywność na arenie międzynarodowej zarówno w relacjach bi-, jak i multilateralnych – co zostanie szerzej opisane w dalszej części pracy – oraz szereg procesów nakierowanych na wewnętrzny rozwój państwa. W wygłoszonym podczas XIX Krajowego Zjazdu KPCh Referacie Sprawozdawczym XVIII KC KPCh zostały przedstawione główne chińskie sukcesy w tym zakresie na przestrzeni lat 2012-2017. W kontekście chińskich postulatów szczególnie interesujące wydają się: 1) poważny rozwój gospodarczy oparty na nowej filozofii rozwojowej, który umocnił Chiny jako drugą gospodarkę świata (wzrost chińskiego PKB z 54 bln do 80 bln CNY¹¹); 2) przeprowadzenie ponad 1500 reform usuwających bariery instytucjonalne we wszystkich dziedzinach; 3) systematyczne podnoszenie stopy życiowej, skutkujące m.in. wydobyciem z ubóstwa ponad 60 mln obywateli, ułatwieniem dostępu do edukacji (zwłaszcza w rejonach wiejskich), poprawą dostępności do opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa komunalnego, zmniejszeniem poziomu bezrobocia czy zwiększaniem dochodów klasy średniej oraz 4) budowanie cywilizacji ekologicznej (Xi, 2018b). Wszystkie te osiągnięcia pokazują nie tylko chiński głos nawołujący do przemian, ale konkretne działania mogące stanowić widomy przykład postulowanych zmian.

Analizując przemówienie z Davos, do pewnego stopnia dostrzegalna jest zbieżność z treściami przekazywanymi przez Xi Jinpinga od początku jego przywództwa, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę dobór argumentów, przykładów czy sugerowanych działań. Przewodniczący konsekwentnie przedstawia swoje założenia, lecz w tym przypadku charakter mowy jest dużo bardziej zdecydowany i przybiera formę apelu. Xi stawia diagnozy i pytania, jednocześnie przedstawiając konkretne propozycje rozwiązań i odpowiedzi, niejednokrotnie zastosowanych i sprawdzonych już na gruncie chińskim, co może skłaniać do uznania całej wypowiedzi za faktyczne i kompleksowe przedstawienie wizji nowej globalizacji.

Oprócz niewątpliwie istotnych założeń odnoszących się do samego procesu nowej globalizacji, wartymi rozważenia w kontekście przemówienia z Davos są jeszcze dwie kwestie. Pierwszą z nich jest pewien paradoks, gdy będącej „zdobyczą” kapitalizmu i cywilizacji zachodniej globalizacji bronią Chińczycy, czyli przedstawiciele kompletnie odmiennej cywilizacji, określający się mianem komunistów. Co więcej, dotychczasowy główny obrońca i propagator procesów globalizacyjnych – Stany Zjednoczone – zajmują stanowisko dokładnie przeciwne, poddając w wątpliwość zasadność samego procesu i nastawiając się na pewien rodzaj izolacjonizmu i protekcjonizmu. Paradoks, a jednocześnie symbolikę tej sytuacji, zauważa m.in. Bogdan

¹¹ Juan chiński – inna nazwa waluty stosowanej w ChRL to renminbi (RMB).

Góralczyk, analizując potencjalny nowy ład globalny i chińską w nim rolę (Góralczyk, 2018, ss. 472–473).

Drugą kwestią wymagającą namysłu jest to, czy powyższy paradoks jest rzeczywiście paradoksem, czy też może przejawem realizacji szerzenia idei marksistowskich (maoistycznych) oraz kolejną emanacją „widma komunizmu”, które tym razem nie krąży tylko po Europie, lecz szerzej – po świecie. Co prawda chińscy przedstawiciele wielokrotnie odrzucali możliwość przeniesienia socjalizmu ze specyfiką chińską na inne obszary, właśnie ze względu na swoją specyficzność i unikalność, wskazując jednocześnie na pokojowy rozwój i zasady nieingerencji w sprawy wewnętrzne innych państw, lecz z drugiej strony, rosnąca atrakcyjność Chin jako partnera może sprawić, że i chiński model stanie się atrakcyjniejszy, co z kolei może powodować jego przyjmowanie bez ingerencji samej ChRL. Teoria ta więc może nie być aż tak abstrakcyjna, jak mogłoby się wydawać mimo, że jej realizacja niekoniecznie została zaplanowana.

Szczególnym przejawem atrakcyjności chińskiego modelu może stać się reakcja na globalną pandemię COVID-19. Część państw zachodnich – na czele ze Stanami Zjednoczonymi – skrytykowało zachowanie chińskich władz w początkowym etapie epidemii, zarzucając im m.in. początkowy brak reakcji czy nietransparentność w publikowaniu danych. Jednakże niektórym państwom zaimponował sposób, w jaki Chińczycy stosunkowo szybko opanowali epidemię i ograniczyli skalę jej rozprzestrzenienia. Model zdecydowanego działania, a także – jak można zakładać – szybkie odbudowanie chińskiej gospodarki po kryzysie mogą stać się dodatkowym czynnikiem zwiększającym znaczenie i atrakcyjność Chin na arenie międzynarodowej.

Z perspektywy trwającej wciąż pandemii trudno jest jednoznacznie ocenić, w jaki sposób dotknięta została chińska gospodarka, gdyż nie da się wystarczająco szczegółowo i rzetelnie przeanalizować wydarzeń, które nadal mogą podlegać dynamicznym zmianom. Zauważalny jest jednak fakt, iż chińskie metody walki z pandemią – niejednokrotnie bardzo zdecydowane, czy wręcz radykalne – okazały się skuteczne, spowalniając rozprzestrzenianie się epidemii i niemalże ją wygaszając do połowy marca 2020 roku, nie przekraczając liczby 100 tys. zachorowań i 5 tys. zgonów¹². Biorąc pod uwagę liczebność chińskiej populacji oraz gęstość zaludnienia i zestawiając podaną liczbę zachorowań z liczbą potwierdzonych przypadków COVID-19 w większości państw świata (w tym wśród czołowych reprezentantów świata zachodniego), chiński model działania wypada bardzo korzystnie.

---

¹² Dane za Uniwersytetem Johns Hopkinsa, stan na listopad 2020 r.; dla porównania Stany Zjednoczone – prawie 11 mln zachorowań i prawie 250 tys. zgonów, Francja – prawie 2 mln zachorowań i ponad 42 tys. zgonów, Wielka Brytania – prawie 1,5 mln zachorowań i ponad 52 tys. zgonów, Polska – ponad 700 tys. zachorowań i ponad 10 tys. zgonów.

Chińskie alternatywy względem świata zachodniego

Oprócz alternatywnej wizji globalizacji przedstawionej przez Xi Jinpinga, Chiny prowadzą konkretne działania mające na celu realizację swoich założeń oraz multipolaryzację świata. Przykłady tych działań można podzielić na trzy główne sfery: aktywność w ramach grupy państw BRICS, tworzenie instytucji stanowiących alternatywę względem zachodnich oraz realizację projektu Pasa i Szlaku.

Grupa BRICS formalnie powstała w 2011 r. Tworzą ją Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i Republika Południowej Afryki¹³. Według danych statystycznych, państwa BRICS obejmowały 30% światowego terytorium, zamieszkiwało je 42% światowej populacji, generowały 23% światowego PKB oraz odpowiadały za 18% światowego handlu (What is BRICS). Podstawowymi celami grupy są dążenie do wielobiegunowości świata, reformy instytucji międzynarodowych (na czele z ONZ, jej poszczególnymi organami i powiązanych z nimi organizacjami wyspecjalizowanymi) oraz zmiana obecnie istniejącego systemu walutowego.

Posiadając ugruntowane zaplecze gospodarcze, populacyjne i terytorialne, a jednocześnie charakteryzując się dużym zróżnicowaniem państw członkowskich, grupa BRICS jawi się jako silny gracz na arenie międzynarodowej i interesująca realna alternatywa wobec istniejącego obecnie ładu międzynarodowego opartego na wartościach promowanych przez świat zachodni.

Grupa realizuje swoje cele przez konkretne działania: powoływanie nowych instytucji (tu należy wymienić przede wszystkim Nowy Bank Rozwoju i Fundusz Rezerw Walutowych), próby osłabienia USD jako waluty dominującej w transakcjach międzynarodowych, a także nawoływanie do reformy ONZ. Państwa członkowskie prowadzą również działania mające na celu promocję własnych kultur oraz wymiany w sferze społecznej i edukacyjnej stanowiące alternatywę wobec postępującej wester-nizacji.

Stale rosnąca, a przede wszystkim realna siła grupy BRICS, stanowi dla Chin pewną formę zaplecza gwarantującego polityczne poparcie na arenie międzynarodowej, a jednocześnie forum umożliwiające negocjacje oraz wymianę w sferze ideologicznej i kulturowej pomiędzy państwami członkowskimi. Należy zwrócić uwagę, że Chiny wyrastają obecnie na najsilniejsze państwo grupy zarówno pod względem politycznym, jak gospodarczym i technologicznym.

Oprócz współpracy z państwami BRICS, Chiny prowadzą również indywidualne działania zmierzające do ustanowienia alternatywy wobec instytucji kojarzonych ze światem zachodnim. Zabiegi te można podzielić ze względu na sferę aktywności (ekonomia, polityka międzynarodowa), podmioty odpowiedzialne (państwowe, międzynarodowe), jak też charakter i formę działań (funkcjonowanie, reforma, tworzenie).

¹³ Wcześniej – od 2009 r. – grupa funkcjonowała na podobnych zasadach pod akronimem BRIC, jeszcze bez Republiki Południowej Afryki.

W sferze ekonomicznej podejmowane są czynności mające na celu zaprezentowanie Chin jako alternatywy gospodarczej dla państw rozwijających się. W samych tylko latach 2009–2010 chińskie banki (głównie China Development Bank, The Export-Import Bank of China oraz Bank of China) udzieliły takim państwom kredytów o łącznej wartości 110 mld USD (dla porównania suma kredytów udzielonych w tym samym okresie przez grupę Banku Światowego wyniosła 100,3 mld USD (Cimek, 2016, ss. 288–289). W latach 2000–2014 Chiny udzieliły pożyczek i wsparcia na łączną kwotę przekraczającą 350 mld USD, a według niektórych szacunków na kwotę przekraczającą 700 mld USD (Dreher, Fuchs, Parks, Strange, Tierney, 2017).

Oprócz banków i podmiotów państwowych głównym narzędziem chińskiego oddziaływania w sferze geoeconomicznej jest Azjatycki Bank Infrastruktury i Inwestycji (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB). Bank ten rozpoczął funkcjonowanie w styczniu 2016 r., skupia obecnie 80 państw (kolejne 22 państwa mają status przyszłych członków) oraz dysponuje kapitałem wysokości prawie 100 mld USD (About AIIB). Deklarowanym celem banku jest poprawa wyników społecznych i gospodarczych w Azji, co ma zostać osiągnięte poprzez inwestycje w zrównoważoną infrastrukturę i inne sektory produkcyjne w Azji i poza nią. W praktyce oznacza to finansowanie projektów z branży energetycznej, transportowej, logistycznej, telekomunikacyjnej, rolniczej, zaopatrzenia w wodę i urządzenia sanitarne, ochrony środowiska oraz rozwoju miast. Warto przy tym zaznaczyć, że ze względu na charakter swojej działalności, AIIB można również uznać za instrument oddziaływania geopolitycznego stanowiący alternatywę dla Azjatyckiego Banku Rozwoju oraz Banku Światowego (Cimek, 2016, s. 295), ale także dla Partnerstwa Transpacyficznego (Trans-Pacific Partnership, TTP) (Kołodko, 2018, s. 99).

W sferze geoeconomicznej i geopolitycznej kolejną forsowaną przez Chiny instytucją jest wspomniana wcześniej Szanghajska Organizacja Współpracy (SzOW) założona w 2001 r. i skupiająca obecnie 8 członków: Chiny, Indie, Kazachstan, Kirgistan, Pakistan, Rosję, Tadżykistan i Uzbekistan. Deklarowanymi celami organizacji są: wzmocnienie wzajemnego zaufania i sąsiedztwa między państwami członkowskimi; promowanie ich skutecznej współpracy w polityce, handlu, gospodarce, badaniach, technologii i kulturze, a także w edukacji, energetyce, transporcie, turystyce, ochronie środowiska i innych obszarach; podejmowanie wspólnych wysiłków na rzecz utrzymania i zapewnienia pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie oraz dążenie do ustanowienia demokratycznego, sprawiedliwego i racjonalnego nowego międzynarodowego porządku politycznego i gospodarczego (About SCO). Faktyczne dotychczasowe działania organizacji sprowadzają się do luźnej politycznej współpracy, głównie pomiędzy Chinami i Rosją, lecz terytorialny, ludnościowy i przede wszystkim ekonomiczny potencjał organizacji powinien być brany pod uwagę przy dokonywaniu szerszych analiz.

Znaczącym chińskim działaniem jest również tworzenie alternatywy w sferze systemu międzynarodowych płatności. Dotychczasowym liderem na tym polu było Stowarzyszenie na rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication, SWIFT) zajmujące się pośrednictwem i obsługą transakcji finansowych. W 2015 r. Chiny zaprezentowały Transgraniczny System Płatności Międzybankowych (Cross-border Interbank Payment System, niekiedy nazywany China Interbank Payment System, CIPS) autoryzowany przez Ludowy Bank Chin (People's Bank of China, PBC). Celem stworzonego przez Chińczyków systemu jest zapewnienie niezawodnych, wydajnych, wygodnych i tanich usług rozliczeniowych i rozrachunkowych w juanach chińskich (CNY). Realizując powyższy cel, CIPS odegrał pozytywną rolę w rozwoju międzynarodowego centrum finansowego w Szanghaju, promując dwustronne otwarcie sektora finansowego, wzmacniając wsparcie finansowe dla chińskiej gospodarki realnej, służąc finansowaniu inicjatywy BRI i ułatwiając globalne korzystanie z CNY (CIPS, Introduction). Zwłaszcza ostatnie z działań jest niezwykle istotne z punktu widzenia światowej gospodarki, gdyż jest to zdecydowany przejaw chińskiego dążenia do umiędzynarodowienia swojej waluty. Innym przejawem takiego zamierzenia była pierwsza w historii transakcja dotycząca kontraktu na wydobycie ropy naftowej przeprowadzona w CNY na szanghajskiej giełdzie surowców energetycznych w marcu 2018 r. (Gloystein, Mason, Meng, 2018).

Trzecią i największą obecnie sferą chińskiej aktywności są działania prowadzone w ramach BRI. Projekt ten zainicjowany w 2013 r. oficjalnie obejmuje swym zasięgiem prawie całą Azję (z wyłączeniem obu Korei i Japonii oraz częściowo Indii), północną oraz wschodnią część Afryki, a także rejon Europy środkowo-wschodniej. Nieoficjalnie w inicjatywie biorą także udział pozostałe państwa afrykańskie i europejskie oraz Ameryka Łacińska (Kołodko, 2018, ss. 43–49).

Pierwotna wizja BRI, zaprezentowana w Astanie w 2013 r., zakładała powstanie dwóch odrębnych szlaków – lądowego i morskiego. Pierwszy z nich, na wzór historycznego Jedwabnego Szlaku miał prowadzić trzema trasami przez cały region eurazjatycki, łącząc Chiny z Europą siecią połączeń kolejowych, autostradowych, gazociągowych i rurociągowych. Morska część projektu – zwana oficjalnie Morskim Jedwabnym Szlakiem XXI Wieku – była projektem bezprecedensowym w skali chińskiej polityki zagranicznej, tworząc połączenie i morski szlak handlowy łączący Chiny z całym basenem Oceanu Indyjskiego i dalej Morzem Czerwonym oraz Morzem Śródziemnym (Wang, 2016, ss. 33–37).

Celem obydwu „odnóg” projektu według pierwszych zapowiedzi było: (1) poszerzenie konsultacji społecznych, będące podstawą do dalszej integracji, (2) stworzenie lub ulepszenie infrastruktury transportowej, które pozwoli na połączenie zachodnich brzegów Oceanu Spokojnego z Morzem Bałtyckim, (3) ożywianie wolnego handlu i współpracy inwestycyjnej w ramach zainteresowanych i zaangażowanych państw,

(4) rozszerzenie obiegu walutowego skutkujące zmniejszeniem kosztów operacji finansowych oraz (5) wzajemne zrozumienie pomiędzy narodami umożliwiające i prowadzące do realnego zacieśniania związków między nimi, co z kolei doprowadzić może do dalszej intensywnej współpracy (Xi, 2015, ss. 299–300). Co istotne, pierwsze założenia BRI były w swym zakresie stosunkowo nieprecyzyjne i sprawiały wrażenie projektu regionalnego i dobrosąsiedzkiego, ze szczególnym udziałem Rosji.

Rozwój inicjatywy oraz pewne zmiany w jej formacie pojawiły się kilka lat później, w 2017, a zaprezentowano je podczas I Forum BRI¹⁴. Pierwsza zauważalna różnica dotyczy traktowania samego projektu jako całości, bez rozróżniania części lądowej i morskiej jako osobnych bytów – służy temu wprowadzenie jednolitej nazwy Belt and Road Initiative¹⁵. Charakter inicjatywy uległ zauważalnemu poszerzeniu z zakresu regionalnego do wyraźnie transkontynentalnego, przy jednoczesnym dalszym poszanowaniu wielokulturowości i odmiennej specyfiki zaangażowanych państw.

Poszerzeniu uległy także cele inicjatywy. Oprócz przedstawianych już w 2013 r. idei i założeń pojawiło się kilka nowych koncepcji: (1) utworzenie „drogi dla pokoju” w oparciu o wzajemne poszanowanie wartości i kooperację dające obustronne korzyści dla wszystkich zainteresowanych, (2) utworzenie ścieżki rozwoju dla państw leżących na trasie BRI, opartej na bezpiecznym przepływie kapitału i inwestycjach celem umożliwienia im nie tylko fundamentalnego wzrostu (m.in. infrastrukturalnego i ekonomicznego), ale również rozwiązanie problemów trawiących te państwa takich jak ubóstwo, deficyty finansowe czy zacofanie, (3) otwarcie się świata, które w następstwie porzucenia izolacji i nawiązania szerszej i wolnej od uprzedzeń współpracy może skutkować wyjściem z zacofania (modernizacją), wzrostem ekonomicznym oraz zrównoważonym rozwojem, (4) nastawienie na innowacyjność, będącą siłą napędową rozwoju, zwłaszcza w „zielonym” zakresie, który powinien zyskiwać na znaczeniu w obliczu światowych problemów ekologicznych, a także (5) połączenie odmiennych cywilizacji, które zastąpi starce wzorce rywalizacji i konfliktu nowymi, opartymi na partnerstwie, wymianie ludzkiej i kulturalnej oraz na jak najszerszym w nie zaangażowaniu wszystkich podmiotów państwowych i pozapaństwowych, co w dalszej perspektywie może przynieść dobroczynne efekty (Xi, 2017a). Kolejne Forum BRI z 2019 r. powtarza w swych założeniach te same cele, postulując jednocześnie intensyfikację działań na wszystkich dotychczasowych polach, ale także przedstawiając konkretne rezultaty multilateralnej współpracy w ramach projektu.

---

¹⁴ Warto w tym miejscu zaznaczyć, że I Forum BRI odbyło się miesiąc po analizowanym już w niniejszej pracy przemówieniu Xi Jinpinga w Davos.

¹⁵ Do tej pory szlak lądowy nosił nazwę Pasa Gospodarczego Jedwabnego Szlaku, zaś szlak morski nazywano Morskim Jedwabnym Szlakiem XXI Wieku. Cały projekt określano jako One Belt, One Road (OBOR). Zmiana nazwy na Belt and Road Initiative wskazuje na swoiste nowe otwarcie projektu w zmienionej i rozwiniętej formule.

Opisując BRI, Grzegorz W. Kołodko wymienia pięć obszarów potencjalnej współpracy głoszonej przez chińskie władze: (1) wymianę kulturalną odbywającą się poprzez promocję więzi międzyludzkich i współpracy, (2) koordynację polityki poprzez planowanie i wsparcie wielkich projektów rozwojowych w dziedzinie infrastruktury, (3) integrację finansową poprzez wzmocnienie koordynacji polityki monetarnej, a także dwustronną współpracę w zakresie finansów, (4) handel i inwestycje przez sprzyjanie działaniom transgranicznym oraz (5) kreowanie udogodnień umożliwiających kontakty wzdłuż pasa i drogi (Kołodko, 2018, s. 45). W opracowaniu monograficznym Wang Yiweia przedstawione zostały natomiast trzy cele BRI: (1) znalezienie sposobu na stymulację światowego wzrostu gospodarczego w czasach po globalnym kryzysie finansowym, (2) przywrócenie światowej równowagi oraz (3) stworzenie nowego modelu współpracy regionalnej w XXI w (Wang, 2016, ss. 38–40).

W praktyce inicjatywa pozwala Chinom na szerokie oddziaływanie na państwa w nią zaangażowane. Dzięki inwestycji setek mld USD w postaci bezpośrednich inwestycji w infrastrukturę oraz gospodarkę ok. 65 państw zamieszkiwanych przez 60% ludzkości, wytwarzających łącznie 30% światowego PKB i odpowiadających za 35% światowej wymiany handlowej (Kołodko, 2018, s. 45), Chiny są w stanie faktycznie oddziaływać w newralgicznych i mocno skonfliktowanych regionach świata, takich jak Bliski Wschód (Xi, 2015, s. 320) ze szczególnym wskazaniem na Arabię Saudyjską (Xi, 2018a, s. 322) czy Iran (Xi, 2018a, s. 330).

Dokonując syntezy celów projektu przedstawianych w opracowaniach naukowych, ale też podczas przemówień, można określić BRI mianem kwintesencji chińskiej wizji globalizacji. Jak twierdzi G. W. Kołodko, Chiny prowadząc poprzez BRI działania nacechowane inkluzywnością, wzajemnymi korzyściami i wspomaganiami rozwoju uwiarygadniają swoje dotychczasowe koncepcje zakładające konieczność transformacji globalizacji (Kołodko, 2018, ss. 44–45). Co więcej, wiarygodność Chin jako partnera może potencjalnie uatrakcyjnić chiński model gospodarczy (i/lub polityczny) w państwach rozwijających się, zwłaszcza na obszarach Afryki i Azji Środkowej.

Podsumowanie

Przedstawione powyżej koncepcje prezentowane przez ChRL, a także działania podejmowane zarówno samodzielnie, jak i w połączeniu z innymi sprzyjającymi im podmiotami międzynarodowymi, wskazują na wzrost znaczenia na arenie międzynarodowej tych pierwszych. W ostatnich latach Chiny zdołały osiągnąć na tyle wysoki poziom rozwoju gospodarczego i politycznego, że zaczynają stanowić realną alternatywę wobec świata zachodniego pod wieloma względami.

Proponowane przez ChRL rozwiązania stoją w opozycji wobec dotychczasowego neoliberalnego ładu polityczno-gospodarczego. Chińska koncepcja oparta jest na zasadach inkluzywności, harmonii, współpracy, wzajemnego rozwoju i pomocy oraz

poszanowania odmienności kulturowej. Chińczycy w sposób zdecydowany dążą do multipolaryzacji stosunków międzynarodowych, a ich działania na tym polu zdają się potwierdzać ich aspiracje dehegemonizacyjne w stosunku do Stanów Zjednoczonych.

W tym miejscu warto również odnieść się do realiów powstawania niniejszego artykułu – okresu pandemii COVID-19. Globalna epidemia dobitnie wykazała, jak znaczące jest uzależnienia świata – zwłaszcza świata zachodniego – od Chin. Spowolnienie oraz czasowe zatrzymanie chińskiej gospodarki wywołało kryzys o charakterze globalnym w większości dziedzin. Niejednokrotnie wymuszone zostało na pozostałych państwach przestawienie swoich gospodarek na produkcję na przykład środków ochrony osobistej i aktywnych składników leków, które do tej pory importowane były z Chin. Analogicznie, znacząca rola ChRL w zglobalizowanym systemie gospodarczym przyczyniła się do rozprzestrzenienia choroby do innych państw.

Na tym etapie ciężko jest wyciągać jednoznaczne wnioski dotyczące progresu bądź regresu chińskiej gospodarki w wyniku pandemii, a co za tym idzie formatu prowadzonych działań, zwłaszcza dalszej planowej realizacji projektu BRI i wewnętrznego planu rozwoju na 100-lecie KPCh. Obecna sytuacja stwarza natomiast dalsze pole do rozważań nad proponowaną przez Chiny alternatywną wizją globalizacji, która w obliczu zachwiania neoliberalnego porządku ekonomiczno-politycznego może zyskiwać na popularności i znaczeniu, zarówno w państwach rozwijających się, jak i już rozwiniętych.

BIBLIOGRAFIA

1. Asian Infrastructure Investment Bank. Members and Prospective Members of the Bank. Pobrane z: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html> (dostęp: 26.05.2020).
2. Deklaracja w sprawie Ustanowienia Szanghajskiej Organizacji Współpracy (2001). Pobrane z: <http://eng.sectsc.org/load/193054> (dostęp: 13.05.2020).
3. Dong, E., Du, H., Gardner, L. (2020). An interactive web-based dashboard to track COVID-19 in real time. *Lancet Infectious Diseases*, 20(5), 533–534. DOI: 10.1016/S1473-3099(20)30120-1.
4. Cimek, G. (2016). *Podstawowe problemy geopolityki i globalizacji*. Gdańsk: Wydawnictwo Athenae Gedanenses.
5. Cross-border Interbank Payment System. Pobrane z: <http://www.cips.com.cn/cipsen/7052/7057/33773/index.html> (dostęp: 26.05.2020).
6. Dreher, A., Fuchs, A., Parks, B., Strange, A.M., Tierney, M.J. (2017). Aid, China, and Growth: Evidence from a New Global Development Finance Dataset. *AidData Working Paper*, 46. Pobrane z <https://www.aiddata.org/publications/aid-china-and-growth-evidence-from-a-new-global-development-finance-dataset> (dostęp: 26.05.2020). DOI: 10.2139/ssrn.3051044
7. Gloystein, H., Mason, J., Meng, M. (2018). *Shanghai crude futures roar into action as global merchants dominate trade*. Reuters, March 26. Pobrane z: <https://www.reuters.com/article/us-china-oil-futures-idUSKBN1H207T> (dostęp: 26.05.2020).
8. Góralczyk, B. (2018). *Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG.

9. Halizak, E. (2006). Procesy globalizacji a stosunki międzynarodowe. W: E. Halizak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika* (297–323), Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
10. Huntington, S. (2018). *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
11. Kissinger, H. (2017). *O Chinach*. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne.
12. Kołodko, G.W. (2018). *Czy Chiny zbawią świat?* Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka.
13. Mierzejewski, D. (2013). *Między pragmatyzmem a konfucjańską moralnością. Dezideologizacja retoryki chińskiej polityki zagranicznej w okresie reform*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. DOI: 10.18778/7525-851-6
14. Rykiel, Z. (2006). *Podstawy geografii politycznej*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
15. Słownik Merriam-Webster. Pobrano z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/globalization#h1> (dostęp: 05.05.2019).
16. Szanghajska Organizacja Współpracy. Pobrane z: http://eng.sectesco.org/about_sco/ (dostęp: 3.05.2020)
17. Wallerstein I. (2007). *Analiza systemów-światów. Wprowadzenie*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG.
18. Wang, Y. (2016). *Inicjatywa „Jeden pas i jedna droga”. Co rozwój Chin oznacza dla świata*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
19. What is BRICS. Pobrano z: <http://brics2019.itamaraty.gov.br/en/about-brics/what-is-brics> (dostęp: 14.05.2020).
20. Xi, J. (2015). *Innowacyjne Chiny*. Warszawa: Wydawnictwo „Kto jest kim”.
21. Xi, J. (2017a). Full Text: Xi Jinping's keynote speech at the World Economic Forum. Pobrano z: http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm (dostęp: 27.05.2019).
22. Xi, J. (2017b). Full text of President Xi's speech at opening of Belt and Road forum. Pobrano z: http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/14/c_136282982.htm (dostęp: 25.05.2019).
23. Xi, J. (2018a). *Chińskie marzenie*. Warszawa: Wydawnictwo „Kto jest kim”.
24. Xi, J. (2018b). *Referat Sprawozdawczy XVIII KC KPCh*. Warszawa: Wydawnictwo „Kto jest kim”.